



JONLI TARIXIMIZ KO'ZGUSI: MUZEYLARNING MA'NAVIY-MA'RIFIY
VA ILMIY AHAMIYATI

Muallif:

Sagindikova Tumaris

O'zbekiston Milliy universiteti

Jurnalistika va o'zbek filologiyasi fakulteti

Axborot xizmati va jamoatchilik bilan aloqalar yo'nalishi, 1-kurs talabasi

Kalit so'zlar: muzeylar, tarixiy meros, madaniy turizm, Savitskiy muzeyi, san'at, milliy o'zlik, O'zbekiston, ma'naviyat, avangard san'ati, xalq amaliy san'ati

Annotatsiya: Ushbu maqolada muzeylarning tarixiy merosni saqlash, ma'naviy-ma'rifiy hamda madaniy-tarixiy funksiyalarini bajarishdagi ahamiyati tahlil etilgan. Xususan, O'zbekistondagi muzeylar tizimi va Savitskiy nomidagi Qoraqalpog'iston Davlat san'at muzeyi misolida ularning ilmiy, estetik va turizm salohiyati yoritilgan. Tadqiqotda muzeylarning milliy o'zlikni shakllantirishdagi roli ilmiy asosda ochib beriladi.

Abstract: This article analyzes the role of museums in preserving historical heritage and their spiritual, educational, and cultural-historical functions. Particular attention is given to the museum system in Uzbekistan and the State Art Museum of Karakalpakstan named after I.V. Savitsky. The study highlights the scientific, aesthetic, and tourism potential of museums and substantiates their role in shaping national identity.

Kirish

Globalashuv sharoitida insoniyatning tarixiy xotiraga, madaniy merosga va milliy o'zligiga bo'lgan qiziqishi ortib bormoqda. Har bir xalq o'z tarixini saqlash orqali o'zligini anglaydi va bu jarayonda muzeylar muhim vosita sifatida e'tirof etiladi. Muzeylar jamiyatning madaniy xotirasini saqlovchi, tarixiy ongini shakllantiruvchi va ma'naviy tarbiya beruvchi muassasalardir.

Asosiy qism



Muzeylar — bu tarixiy, ilmiy, madaniy va estetik qadriyatlarni jamlovchi ilmiy-tadqiqot muassasalari bo‘lib, ular orqali jamiyat o‘z tarixiy ildizlarini anglaydi. UNESCO ma’lumotlariga ko‘ra, hozirda dunyo bo‘yicha 100 mingdan ortiq muzey faoliyat yuritmoqda. Ular nafaqat o‘tmishni, balki zamonaviy jarayonlarni ham tushunishda muhim omil hisoblanadi. Zamonaviy muzeylar interaktiv ekspozitsiyalar, raqamli texnologiyalar va ilmiy yondashuvlar orqali yosh avlodda tarixiy ong va estetik didni shakllantirishda katta ahamiyat kasb etmoqda.

- O‘zbekistondagi muzeylar tizimi

O‘zbekiston Respublikasida 150 dan ortiq turli yo‘nalishdagi muzeylar faoliyat yuritmoqda. Ularga arxeologik, tarixiy, adabiy, tabiiy fanlar, san’at va memorial yo‘nalishdagi muzeylar kiradi. Mazkur muzeylar nafaqat ekspozitsiya zallari, balki tadqiqotlar olib boriladigan ilmiy markazlar sifatida ham faoliyat yuritadi. Muzeylar faoliyatini modernizatsiyalash, ularni axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bilan jihozlash, ekspozitsiyalarni boyitish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish bo‘yicha hukumat tomonidan tizimli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Bu, o‘z navbatida, mamlakatning madaniy turizm salohiyatini oshirishga xizmat qilmoqda.

- Savitskiy muzeyi misolida muzeylarning o‘rni

O‘zbekistondagi eng yirik va nufuzli muzeylardan biri bu — I.V. Savitskiy nomidagi Qoraqalpog‘iston Davlat san’at muzeyidir. 1966-yilda rassom va san’atshunos Igor Savitskiy tomonidan tashkil etilgan ushbu muzey bugungi kunda XX asr avangard san’ati to‘plami bo‘yicha dunyoda ikkinchi o‘rinda turadi. Muzey fondida 100 mingga yaqin eksponat mavjud bo‘lib, ular orasida xalq amaliy san’ati namunalaridan tortib, qadimiy davr san’ati va XX asr modernistik yo‘nalishdagi asarlar jamlangan. Muzeyning ekspozitsiyalari etnografik, zamonaviy san’at va qadimiy tarix bo‘limlariga ajratilgan. "Buqa" rasmi ushbu muzeyning ramziy belgisi hisoblanadi. Quyida uning ramziyatiga oid asosiy jihatlar keltirilgan:

- Repressiyalar va tahdid ramzi

Kartinada tasvirlangan buqaning ko'zlari qora va chuqur bo'lib, ular miltiq og'ziga o'xshatilib ishlangan. Bu obraz zo'ravonlik, nazorat va repressiv siyosat tahdidini aks ettiradi.

◆ Buqaning nigohi tomoshabinga qaratilgan — go'yoki u sizni quvlayapti yoki ogohlantiryapti.

◆ Bu — Sovet totalitar tizimi ta'sirida yashayotgan insonlarning kechinmalari va yuragidagi xavotirni aks ettiradi.

- Yovvoyi kuch va nazoratdan chiqish

Buqa qadimiy mifologiyada hamisha yovvoyi, boshqarilmaydigan kuch timsoli bo'lgan. Lysenko bu orqali Avangard san'atning erkinlik ruhi, inson ongi va ijod erkinligiga bo'lgan ichki isyonni tasvirlaydi. Buqa bu yerda oddiy hayvon emas, balki erkin tafakkurga tahdid soluvchi kuch bilan kurash ramzidir.

- Formalistik va avangard estetikaga ishora

Lysenko Malevich maktabining shogirdi bo'lgan. Kartinada ko'zga tashlanadigan geometrik formalar va yuzaga yaqinlashtirilgan holat — suprematizm va post-ekspressionizm unsurlarini aks ettiradi. Bu taqiqlangan san'at tili orqali aytilgan ochiq fikrdir. Bunda ramziy shakllar realistik tasvirdan muhimroq bo'ladi.

Savitskiy muzeyi yillik 48 millionga yaqin sayyohni qabul qilmoqda. Bu O'zbekistonning madaniy turizm salohiyatining yuqoriligidan dalolat beradi. Muzey bugungi kunda nafaqat mahalliy, balki xalqaro miqyosda ham ilmiy va madaniy maydon sifatida tan olingan.

Xulosa

Muzeylar — bu o'tmishni o'rganish, hozirgi zamonni anglash va kelajakni barpo etish uchun mustahkam poydevordir. Ular orqali tarix, madaniyat va san'atga oid bilimlar jamlanadi, saqlanadi va targ'ib qilinadi. Savitskiy muzeyi misolida ko'rish mumkinki, muzeylar xalqaro miqyosda e'tirof etiladigan ilmiy va madaniy maskanlarga aylanishi mumkin. O'zbekistonda muzeylar tarmog'ining rivojlanishi mamlakatning madaniy nufuzini oshirishda muhim rol o'ynamoqda.



FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

O‘zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligi. (2024). O‘zbekiston muzeylari to‘g‘risida statistik ma’lumotlar. <https://culture.uz>

Savitsky Museum Official Site. (2023). The Savitsky Collection. <https://www.savitskycollection.org>

UNESCO. (2023). Museums around the world: Global statistics. <https://www.unesco.org/en/museums>